

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 667-681	Ниш	април – јун	2013.
-------------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 331.548

Originalan naučni rad

Primljeno: 24. 02. 2013.

Revidirana verzija: 03. 06. 2013.

Odobreno za štampu: 04. 06. 2013.

Predrag Jelenković

Ljiljana Jelenković

SISTEMI KOMUNIKACIJE U FUNKCIJI IZBORA PROFESIJE STUDIJA SLUČAJA – NIŠ

Apstrakt

Izbor zanimanja je jedna od najvažnijih odluka u životu svakog pojedinca. Čovek provede dve trećine svog života radeći, pa je zbog toga je veoma važno da odabrana profesija bude u skladu sa sposobnostima, karakteristikama ličnosti, željama, sklonostima i mogućnostima. Na takav način učinjen izbor omogućava veću produktivnost i uspešnost u obavljanju buduće profesije. Ispunjen život, između ostalog, podrazumeva zadovoljstvo poslom kojim se baviš i uspeh u njemu. Za postizanje takvog cilja neophodna je dobra informisanost o izabranoj profesiji. Polazeći od pretpostavke velike važnosti izbora profesije istraživanje sa maturantima o izboru budućeg zanimanja sprovedeno je u prvom polugodištu školske 2012/13. godine na uzorku od 1.416 maturanata niških srednjih škola, uzimajući u obzir sva područja rada. Cilj rada je da prikaže na koji se način komunikacija koristi za informisanje o tako važnim životnim odlukama. Istraživanje je potvrdilo sve polazne pretpostavke, ali je donelo i neke nove. Došlo se do zaključka da se najviše koriste savremeni sistemi komunikacije, ali i da je lični kontakt nisko vrednovan na listi sistema komunikacije mlađe populacije.

Ključne reči: komunikacija, obrazovanje, izbor profesije, porodica, okruženje

COMMUNICATION SYSTEMS AS AN AID FOR CHOOSING A PROFESSION: CASE STUDY - NIŠ

Abstract

Choice of a profession is one of the most important decisions in the life of every individual. A person spends two thirds of their life working and that is why it is very important that the profession should be selected in accordance with their abilities, personality traits, desires, aptitudes, and potentials. The choice made in this way

---

jelenko410@gmail.com

provides increased productivity and efficiency in performing the future profession. A fulfilling life, among other things, means job satisfaction and success in what one does. To achieve this goal, it is necessary to be well informed about the chosen profession. In view of the great importance of choosing a profession, a study on the future career choice of secondary school seniors was conducted in the first semester of the 2012/13 school year on a sample of 1,416 secondary school seniors in Niš, taking into account all educational profiles. The aim of this paper is to show the way communication is used to inform students about an important life decision such as the choice of a profession. Research has confirmed all initial assumptions but has also introduced several new ones. We reached the conclusion that the modern communication systems are used the most, whereas personal contact was ranked low on the list of communication system used by young people.

Key words: communication, education, choice of profession, family, environment

UVOD

Komunikacija je osnovna ljudska potreba i aktivnost, kontinualna u prostoru i permanentna u vremenu, usmerena prema spoljnjem svetu i prema unutrašnjem biću. Ona je proces pomoću koga razumevamo druge i za uzvrat nastojimo da nas drugi razumeju, pritom uključujući sve procese putem kojih jedan um utiče na drugi, odnosno u kome jedan sistem utiče na drugi (Бањанин, 2003, str. 8). Pojam komunikacije je u veoma bliskoj vezi sa pojmom informacije, šta više, neki teoretičari (Ђорђевић, 1979) ukazuju na činjenicu da je informacija, upravo, samo tkivo ili srž komunikacije. Informacija je kompleksan pojam koji podrazumeva najmanje tri dimenzije: novo znanje, formu kojom se to novo znanje oblikuje da bi se prenelo drugim subjektima komunikacijskog procesa (prilagođavanje različitim komunikativnim tehnikama ili medijima, kao što su govor, štampa, TV itd.) i svrsishodnost, odnosno delatnosnu dimenziju poruke (Томић, 2003, str 33–34). Sama nauka komunikologija u čijim postulatima se kao osnova koriste pomenuti pojmovi, sa svim svojim atributima, seže duboko u istoriju, i na njima se baziraju savremene odlike ovih naučnih disciplina. (Рањеловић, Јеленковић, 2012).

Internet, mobilni telefoni i druga savremena sredstva komuniciranja postali su neizbežni deo savremenog društva. Život se u poslednjoj deceniji dvadesetog veka izmenio zahvaljujući, između ostalog, i izuzetnom tehnološkom napretku (Татомировић, 2008). Prema nekim autorima (Витковић, 2010) pretpostavlja se da će do 2025. godine snaga jeftinih ličnih računara premašiti snagu superračunara koji se danas prodaju vladama i velikim korporacijama. To znači da su na pomolu

izuzetno moćna i jeftina pomagala koja će omogućiti komunikaciju u do sada neviđenim razmerama – neposredan pristup svim informacijama, resursima, rešenjima, saradnji i mogućnostima na globalnom planu.

Obrazovanje, ma kako bilo shvaćeno (filozofski, sociološki, pedagoški) i određeno, uvek podrazumeva (u svojoj interakcijskoj i procesualnoj ravni) komuniciranje. Nema obrazovanja, institucionalnog ili vaninstitucionalnog, formalnog ili neformalnog, dakle, ni škole, kao društvene institucije, niti nastave i učenja, kao sadržine instucionalizovanog obrazovno-vaspitnog procesa, izvan komuniciranja, odnosno nekog od oblika komunikacione prakse (Милетић, 2005, str. 41).

Kakva je tu uloga porodice? Tradicionalno, porodično bavljenje nekim zanimanjima ranije je bilo uobičajeno, mada toga još uvek ima i danas (lekari, advokati, umetnici i dr.). Roditelji iz ovih porodica često vrše pritisak na decu da se bave tradicionalno nasleđenim zanimanjima. Dešava se da je to izbor i dece, bez ikakvog pritiska, zbog toga što odrastajući u takvom okruženju ispoljavaju interesovanje i nasleđuju i razvijaju sposobnost za porodično zanimanje, ali to nije uvek tako. Osim što ih usmeravaju prema profesijama kojima se sami bave, roditelji decu često i odvrćaju od svojih zanimanja (naročito ako ih ne zadovoljavaju profesionalno i materijalno) ili usmeravaju prema profesijama koje bi ispunile njihove neostvarene želje i ambicije, ne uzimajući u obzir da li deca za to imaju sposobnosti i interesovanja. U suštini, prepustiti detetu da samo, bez podrške porodice, donese odluku potpuno je pogrešno, kao što je pogrešno i nametati mu svoju volju. Prava podrška roditelja ogleda se u zajedničkim aktivnostima sticanja potrebnih informacija o budućoj profesiji, kao i pomoći detetu da upozna sebe kroz realno sagledavanje svojih sposobnosti, osobina, interesovanja, aktivnosti, hobija i sl., čime se omogućuje da samostalno donesu ispravnu odluku u pogledu buduće profesije. Takav pristup roditelja uči dete da na analitičan način pristupi rešavanju postavljenih problema s jedne strane, a sa druge strane razvija kod deteta sigurnost u sebe, u svoje odluke, u sopstvenu procenu, osnažuje njegovu ličnost, što je neprocenjivo.

Izbor buduće profesije je, svakako, tema koju različite vrste komunikacijskih sistema, koji čine: pošiljalac, poruka, kanal, primalac i povratna sprega, (Јеленковић, 2012, str. 46) mogu eksploatisati u velikoj meri. Koji sistemi treba da budu dominantni, po mišljenju ciljne grupe, odnosno maturanata, pokušaće da prikaže ovo istraživanje.

MESTO ISTRAŽIVANJA, METODOLOGIJA I UZORAK

Kao mesto istraživanja izabrano je osam niških srednjih škola pri čemu se vodilo računa da se obuhvate sva područja rada. Zbog toga

uzorak ispitanika čine dve gimnazije, Prva niška gimnazija „Stevan Sremac“, koja školuje učenike prirodno-matematičkog i društveno-jezičkog usmerenja, kao i Gimnazija „9. maj“ koja školuje opšte usmerenje. Preostalih šest škola su srednje stručne i njihovu selekciju je uslovalo obuhvatanje svih područja rada, kako uslužnih i proizvodnih tako i umetničkih delatnosti, pa su u istraživanje uključeni i učenici Medicinske škole „Dr Milenko Hadžić“, Pravno-poslovne škole, Ekonomske škole, Mašinske škole „15. maj“, Elektrotehničke škole „Mija Stanimirović“ i Muzičke škole iz Niša.

Odabrana tema istraživanja uslovila je i primenu odgovarajućih metoda rada. Prilikom izrade ovog rada korišćeno je anketiranje učenika i statističko-matematički instrumentarijum kao tehnike za prikupljanje i obradu dobijenih podataka, kao i analitičko-sintetički, komparativni i deskriptivni metod za njihovo tumačenje. U radu su korišćeni i statistički podaci Ministarstva prosvete RS.

U Nišu, učenici se školuju u devetnaest srednjih škola i Školi za osnovno i srednje obrazovanje učenika sa posebnim potrebama. U školskoj 2012/13. godini u četvrti razred srednje škole upisalo se 3.052 učenika, odnosno, potencijalnih kandidata za nastavak školovanja na visokim školama i fakultetima (podaci Ministarstva prosvete RS, Školska uprava Niš, 2012). Anketom o izboru buduće profesije obuhvaćeno je 1.416 ili 46,40% Niških maturanata (Tabela 1).

Sva pitanja u anketi su bila zatvorenog tipa sa izuzetkom poslednjeg pitanja. U okviru tog pitanja trebalo je da ispitanici klasifikuju sisteme komunikacije po ličnim prioritetima, brojevima od 1 do 13, gde je broj 1 nosio najveći prioritet, a zatim se ređaju rastućim brojevima po opadajućem nizu prioriteta. U okviru toga, dobili su dvanaest sistema komunikacija i mogućnost da navedu jedan sistem koji koriste, a nije naveden, i da ih sve, ravnopravno, klasifikuju po ličnom stepenu prioriteta. Ponuđeni su im sistemi komunikacije koji predstavljaju kategorije komunikacije prema opsegu komunikacijskog procesa, gde se razlikuju:

- a) interpersonalna komunikacija (roditelj, prijatelj, lični kontakt),
- b) masovna komunikacija (štampani mediji, radio i TV),
- v) grupna komunikacija (prezentacija, trenutna škola),
- g) globalna komunikacija (sajt, blog, društvena mreža) i
- d) mobilna komunikacija (telefon i sms).

Treba naglasiti da pojedine kategorije komunikacije mogu da imaju i određena ograničenja. Pitanja su postavljena u formi upitnih rečenica sa po tri do trinaest (na poslednjem pitanju) ponuđenih opcija za odgovore.

Prilikom istraživanja pošlo se od sledećih hipoteza: (1) učenici žele da nastave dalje školovanje; (2) aktivno se informišu o izboru profesije; (3) u svrhu informisanja koriste savremene sisteme komunikacije; (4) sigurni su u sopstvenu procenu-lični kontakt.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Anketiranje učenika sprovedeno je u prvom polugodištu školske 2012/13. godine (oktobar-decembar) putem anketnog upitnika. U ukupnom uzorku je prisutan nešto veći broj učenika (49,02%) u odnosu na učenice (44,21%) (Tabela 1). Ako se poredi pojedinačno škole, u tri je znatno veći procenat anketiranih učenika (Muzička škola, Elektotehnička škola i Mašinska škola), a u pet je to procenat učenica (Ekonomska škola, Prva niška gimnazija „Stevan Sremac“, Medicinska škola, Gimnazija „9. maj“ i Pravno-poslovna škola) (Tabela 1).

Maturanti su odgovorili na anketu od 41,73% (Ekonomska škola) do čak 90,00% (Muzička škola), odnosno prosečno 72,74% (ili 1030 učenika), što je izuzetno veliki procenat (Tabela 1) i ukazuje na to da je ovakva tema interesantna maturantima, tako da bi trebalo permanentno da se eksploatiše. Takođe, broj onih koji su anonimno odgovorili na anketu je prosečno 6,77% ukupno ispitanih (Tabela 1) što ukazuje da na ovu temu maturanti daju odgovore, gotovo, bez ikakvih inhibicija.

Tabela 1. Broj učenika izabranih srednjih škola, broj popunjenih anketa, rodna zastupljenost i udeo u ukupnom broju maturanata u šk. 2012/13. godini

Table 1. The Number of students of selected secondary schools, the number of completed surveys, and of the share of sex in the total number of graduates in the school. 2012/13.

Srednja škola	broj maturanata u školi	broj popunjenih anketa	broj učenika u (%)	broj učenika u (%)	anonimno u (%)	(% u ukupnom broju maturanata)
		u (%)				
Stevan Sremac	172	138	57,25	39,13	3,62	5,64
		80,23				
Gimnazija 9. maj	175	119	52,10	45,38	2,52	5,73
		68,00				
Medicinska škola	315	266	75,94	23,31	0,75	10,32
		84,44				
Ekonomska škola	266	111	55,86	40,54	3,60	8,72
		41,73				
Pravno-poslovna	194	162	54,94	43,83	1,23	6,36
		84,38				

Mašinska škola	78	66	13,64	57,58	28,79	2,56
		84,62				
Elektrotehnička	156	114	8,77	86,84	4,39	5,11
		73,08				
Muzička škola	60	54	35,19	55,56	9,26	1,97
		90,00				
Ukupno	1416	1030	44,21	49,02	6,77	46,40
		72,74				

Da bi se proverila prva hipoteza postavljena su pitanja o nastavku školovanja, kao i o izboru buduće visoke škole ili fakulteta. Za nastavak daljeg školovanja, po završetku srednje škole, izjasnilo se čak 90,33% anketiranih, 7,93% još o tome nije odlučilo, a samo 1,74% anketiranih ne planira dalju sistemsku edukaciju (Tabela 2), što potvrđuje početnu hipotezu.

Najmanji procenat zainteresovanih za dalje školovanje je u Mašinskoj (57,57%) i Elektrotehničkoj školi (71,92%), što prikazuje Tabela 2. Ovakav procenat koji je za 20-42% niži u odnosu na druge anketirane srednje škole može da se objasni na dva načina. Prvi razlog može biti taj što je uspeh učenika ove dve škole na završnom ispitu školske 2009/10. godine (Tabela 3), kada su se anketirani maturanti upisivali u srednje škole (Informator za upis u srednju školu, 2012, str. 251–259), znatno slabiji u odnosu na maturante iz drugih anketiranih srednjih škola. Drugi razlog, najverovatnije, predstavlja i vrsta zanimanja za koja se učenici školuju u Mašinskoj i Elektrotehničkoj školi, koja je i proizvodna i uslužna (za razliku od drugih anketiranih stručnih škola, gde se školuju samo za uslužnu delatnost).

Tabela 2. Odgovor na pitanje „Da li ćeš nastaviti školovanje posle završene srednje škole?“

Table 2. The answer to the question "Are you going to continue your education after finishing high school?"

Srednja škola	Ponudeni odgovori u (%)			
	da	Ne	nisam odlučio-la	bez odgovora
Stevan Sremac	99,27	0,00	0,72	0,00
Gimnazija 9. maj	100,00	0,00	0,00	0,00
Medicinska škola	94,42	0,00	5,57	0,00
Ekonomska škola	92,85	1,78	5,35	0,00
Pravno-poslovna	91,97	0,61	7,40	0,00
Mašinska škola	57,57	12,12	30,30	0,00

Elektrotehnička	71,92	6,14	21,92	0,00
Muzička škola	94,44	0,00	5,55	0,00
Ukupno	90,33	1,74	7,93	0,00

Tabela 3. Prag znanja koji je ova generacija maturanata pokazala na završnom ispitu, prilikom upisa u srednje škole šk. 2009/10. godine

Table 3. The level of knowledge that this generation of high school graduates showed on the final exam, enrollment in secondary education school. 2009/10.

Broj bodova	Srednja škola							
	Stevan Sremac	Gimnazija 9. Maj	Medicinska škola	Ekonomska škola	Pravno-poslovna	Mašinska škola	Elektrotehnička	Muzička škola
Min	89,92	82,32	92,50	82,56	83,40	33,92	26,68	*
Maks	100,00	100,00	104,00	100,00	104,00	85,56	98,00	*

*Muzička škola rangira učenike na osnovu prijemnog, a ne završnog ispita

Interesantno je da već izbor buduće visoke škole ili fakulteta znatno smanjuje procenat sigurnih u izbor na 58,52%, dok čak jedna trećina anketiranih nije sigurna šta da izabere (31,35%), dok 10,03% još nije odlučilo koja je to visoka škola ili fakultet (Tabela 4).

Tabela 4. Odgovor na pitanje „Da li si odlučio-la koja je to visoka škola ili fakultet?“

Table 4. The answer to the question "Have you decided wish high school or college are you going to?"

Srednja škola	Ponudeni odgovori u (%)			
	da	ne	nisam siguran-a	bez odgovora
Stevan Sremac	59,85	7,30	32,84	0,00
Gimnazija 9. Maj	64,10	6,83	29,05	0,00
Medicinska škola	70,14	5,97	23,88	0,00
Ekonomska škola	59,63	10,10	30,27	0,00

Pravno-poslovna	42,59	13,58	43,20	0,61
Mašinska škola	46,96	22,72	30,30	0,00
Elektrotehnička	47,37	14,91	37,72	0,00
Muzička škola	68,51	7,40	24,07	0,00
Ukupno	58,52	10,03	31,35	0,09

Na osnovu Tabele 4 vidimo da skoro polovina anketiranih maturanata (41,38%) u prvom polugodištu završne godine srednje škole ne zna ili nije sigurna kojim putem dalje da krene, iako njih 70,98% (Tabela 5) smatra da je to pravo vreme (septembar-decembar) za donošenje odluke o izboru dalje profesije. Njih 16,23% smatra da izbor treba izvršiti u januaru i februaru, 6,52% maturanata to ostavlja za mart i april, a 4,75% smatra da odluku treba doneti u poslednjem trenutku, odnosno u maju i junu!

Tabela 5. Odgovor na pitanje „Kada je, po tvom mišljenju, pravo vreme za odlučivanje o izboru buduće visoke škole ili fakulteta?“

Table 5. The answer to the question "When, in your opinion, is the right time to decide on the selection of future high school or college?"

Srednja škola	Ponudeni odgovori u (%)					
	septembar-oktobar	novembar-decembar	januar-februar	mart-april	maj-jun	bez odgovora
Stevan Sremac	51,70	36,73	10,20	0,00	1,36	0,00
Gimnazija 9.maj	36,88	42,62	13,11	5,73	1,63	0,00
Medicinska škola	55,60	34,32	6,34	2,23	1,50	0,00
Ekonomska škola	33,03	30,35	20,53	6,25	6,25	3,57
Pravno-poslovna	19,76	39,52	26,34	19,17	2,99	1,20
Mašinska škola	21,89	13,43	17,91	23,88	22,38	1,49
Elektrotehnička	26,15	18,46	28,46	11,53	9,23	6,15
Muzička škola	45,76	25,42	16,95	3,39	6,77	1,70
Ukupno	38,71	32,27	16,23	6,52	4,75	1,49

Ovako velika neodlučnost (Tabela 4) u periodu koji sami selektuju kao najbolji za donošenje odluke o daljem školovljinu (Tabela 5), potvrđuje važnost ove odluke, ali i njihovu nesigurnost. Postavlja se pitanje, da li je nesigurnost posledica toga što ne prepoznaju šta bi želeli dalje da usavršavaju, odnosno za šta su sposobni, ili je možda posledica toga što im se nameće dalje školovanje (od strane roditelja, drugova i dr.), a da oni za to nisu zainteresovani, ili što ne poseduju dovoljno informacija o mogućnostima zanimanja za koje su zainteresovani, što žele ono što nije perspektivno pri zapošljavanju, što ih privlači zanimanje čije dalje školovanje ne mogu da finansiraju ili nešto drugo. Razloga je, svakako, mnogo. Ta lepeza mogućih inhibicija otvara prostor za rad sa srednjoškolskom omladinom na temu buduće profesije, i to ne samo sporadično, kao do sada, već organizovano, kroz, recimo, rad psihološko-pedagoških službi u školama (npr. od početka školovanja u srednjoj školi u formi različitih radionica, van nastavnih aktivnosti, prezentacija, vršnjačkih edukacija i dr). Ovakve i slične forme bi se intenzivirale u završnoj godini čime bi se olakšalo donošenje važne životne odluke mladim ljudima, zato što bi ovakvim, permanentnim vidom informisanja, stekli dovoljan broj validnih informacija koje treba da omoguće pravi izbor.

Ovakvu opservaciju opravdava i 59,26% ispitanika kod kojih bi bolja informisanost mogla da promeni odluku o izboru više škole ili fakulteta, odnosno, kod 20,56% može, a kod 38,70% možda može, dok je 40,15% sigurno u svoju odluku (Tabela 6), čime se potvrđuje i druga hipoteza da se maturanti aktivno informišu o izboru buduće profesije.

Ako u Tabeli 6 analiziramo procenat, pojedinačno po školama, vidimo da su sopstveni izbor najsigurniji učenici Muzičke škole (50,90%), što je, u neku ruku, i očekivano, uzimajući u obzir da je za upis te škole neophodno posedovanje posebnih sposobnosti ili veština iz oblasti muzičke umetnosti, dok najmanju sigurnost u izbor imaju učenici Pravno-poslovne škole (73,45%). Jedan od razloga je, najverovatnije i taj, što završetak ove škole otvara mogućnost studiranja velikog broja studijskih grupa iz različitih oblasti, kako na državnim, tako i na privatnim fakultetima i visokim školama. U suštini, sve srednje škole pružaju mogućnost za dalju edukaciju na velikom broju fakulteta i visokih škola, što podržava tezu da kvalitetno informisanje u mnogome može olakšati izbor buduće profesije.

Tabela 6. Odgovor na pitanje „Da li bi bolja informisanost mogla da promeni tvoju odluku o izboru visoke škole ili fakulteta?“

Table 6. The answer to the question "Could better information could change your decision on the selection of high school or college?"

Srednja škola	Ponudeni odgovori u (%)			
	da	ne	Možda	bez odgovora
Stevan Sremac	19,28	40,71	40,00	0,00
Gimnazija 9. maj	14,28	49,60	36,13	0,00
Medicinska škola	18,42	44,36	37,22	0,00
Ekonomska škola	13,40	39,28	45,53	1,78
Pravno-poslovna	31,48	26,54	41,97	0,00
Mašinska škola	28,78	34,85	36,36	0,00
Elektro-tehnička	22,52	37,83	36,93	2,70
Muzička škola	16,36	50,90	30,90	1,81
Ukupno	20,56	40,15	38,70	0,58

Dobijeni odgovori na već postavljena pitanja još više afirmišu poslednje pitanje koje je anketiranim omogućilo da na osnovu ličnog afiniteta klasifikuju po prioritetima sisteme komunikacija koje najradije koriste kako bi došli do podataka koji ih interesuju, uz mogućnost da navedu i jedan sistem koji koriste, a nije ponuđen (Tabela 7).

Ovu mogućnost iskoristila je jedna trećina ispitanika (38,04%) i to tako što ju je sa čak 76,92% rangirala na poslednje - 13. mesto, bez navođenja nekog sistema koji nije ponuđen, a preostalih 23,04% ispitanika rangirali su je od 1–12. mesta, sa različitim procentom prioriteta, uz navođenje srodnika ili rodbine (brat, sestra, ujak, teća i sl.) ili partnera (momak, devojka), pa zato ova pružena a neiskorišćena mogućnost nije prikazana u Tabeli 7. Ponuđene sisteme komunikacija, iz kategorija komunikacija prema opsegu komunikacijskog procesa, anketirani maturanti su rangirali sa različitim stepenom prioriteta (Tabela 7).

Tabela 7. Rangiranje sistema komunikacija po stepenu ličnog prioriteta

Table 7. Ranking of communication system according to the level of personal priorities

Srednja škola	SISTEMI KOMUNIKACIJE												
	Oznaka	Roditelj	Prijatelj	Štampani mediji	Radio-TV	Sajt	Blog	Društvena mreža	Telefon	Sms	Lični kontakt	Prezentacija	Trenutna škola
Stevan Sremac	(%)	81,35	88,15	64,48	49,42	91,05	38,64	54,88	23,15	12,88	39,85	37,96	26,35
	Rang	3.	2.	4.	6.	1.	8.	5.	11.	12.	7.	9.	10.
Gimnazija 9. maj	(%)	81,35	84,29	56,12	58,31	90,68	28,51	56,96	27,58	5,92	46,55	36,13	31,93
	Rang	3.	2.	6.	4.	1.	10.	5.	11.	12.	7.	8.	9.
Medicinska škola	(%)	67,53	77,83	61,60	64,02	87,97	32,31	62,25	21,28	13,56	42,36	34,36	40,52
	Rang	3.	2.	6.	4.	1.	10.	5.	11.	12.	7.	9.	8.
Ekonomska škola	(%)	72,64	82,25	56,47	55,65	91,51	36,45	68,34	26,42	14,01	36,11	29,90	26,91
	Rang	3.	2.	5.	6.	1.	7.	4.	11.	12.	8.	9.	10.
Pravno-poslovna škola	(%)	77,96	85,17	61,43	61,85	85,08	36,37	64,62	18,54	10,47	41,72	32,91	24,34
	Rang	3.	1.	6.	5.	2.	8.	4.	11.	12.	7.	9.	10.
Mašinska škola	(%)	75,01	63,16	53,45	46,29	89,48	41,83	73,68	21,82	21,04	40,76	29,10	34,55
	Rang	2.	4.	5.	6.	1.	7.	3.	11.	12.	8.	10.	9.
Elektrotehnička škola	(%)	73,85	82,35	50,96	61,45	93,40	33,33	58,00	25,25	21,78	23,72	41,00	26,26
	Rang	3.	2.	6.	4.	1.	8.	5.	10.	12.	11.	7.	9.
Muzička škola	(%)	78,56	64,43	34,16	42,50	84,11	31,72	56,43	37,21	12,50	66,39	60,99	47,65
	Rang	2.	4.	10.	8.	1.	11.	6.	9.	12.	3.	5.	7.
Ukupno	(%)	74,86	80,70	58,02	57,93	89,12	34,43	61,62	23,61	13,37	42,59	35,87	32,16
	Rang	3.	2.	5.	6.	1.	9.	4.	11.	12.	7.	8.	10.

Ako sagledamo rangiranje sistema komunikacija (Tabela 7) u ukupnom uzorku anketiranih maturanata, putem kojih se oni najčešće informišu o pitanjima koja ih interesuju, kao sistem sa najvećim brojem puta rangiran na prvom mestu je sajt sa 89,12%, na drugom mestu su prijatelji-drugovi sa 80,70%, dok su roditelji na trećem mestu sa 74,86%. Društvene mreže su rangirane na četvrtom mestu (61,62%), dok štampani mediji i radio i tv zauzimaju peto, odnosno šesto mesto sa međusobnom razlikom od samo 0,09% (58,02% i 57,93%). Lični kontakt (42,59%) rangiran je tek na sedmom mestu, zatim sledi prezentacija na osmom (35,87%), blog na devetom sa 34,43%, trenutna škola (32,16%) je deseta, pa je na 11. mestu telefon sa 23,61% i sms na 12. mestu sa 13,77%.

Interesantno je da su na prvo i poslednje mesto anketirani maturanti u svim školama (izuzetak je Pravno-poslovna škola kod kojih je na prvom mestu prijatelj-drug sa 85,17%, a sajt na drugom mestu sa zaostatkom od 0,09%, odnosno, 85,08%) rangirali sajt i sms, što znači da se svi najviše informišu preko sajtova, a najmanje putem sms. Rangiranje ostalih mesta ima više odstupanja od ukupnog uzorka koja se kreću od dve škole (telefon drugačije rangiraju Muzička i Elektrotehnička škola)

do svih osam škola (blog kao sistem komunikacije koji je po školama rangiran od 7–11. mesta, što mu je u ukupnom uzorku dodelilo 9. mesto).

Odgovor na ovo pitanje potvrdio je treću hipotezu da maturanti koriste savremene sisteme komunikacija (njihovo visoko rangiranje u prioritetima). Međutim, samo delimično je potvrđena četvrta hipoteza, da su sigurni u sopstvenu procenu – lični kontakt. Rangiranje ovog sistema komunikacije je različito: četiri škole (obe gimnazije, Medicinska i Pravno-poslovna škola) rangirale su ga na 7. mesto, kako je i u ukupnom uzorku, dok je na 8. mestu u Ekonomskoj i Mašinskoj školi, na 11. mestu u Elektrotehničkoj školi, a jedino je u Muzičkoj školi rangiran na 3. mestu. Ovakav odnos prema ličnom kontaktu, možda, se može objasniti školskim uspehom anketiranih (Tabela 3). Oni koji ga rangiraju niže od ukupnog ranga imaju slabiji uspeh, najverovatnije su svesni svoje nedovoljne informisanosti-edukacije, pa zbog toga i ne veruju mnogo sopstvenom sudu. Izuzetak čine maturanti Muzičke škole, učenici koji su svoj talenat – sposobnost dokazali na prijemnom ispitu, pa su samim tim, znatno samopouzdaniji u odnosu na svoje vršnjake i imaju poverenje u lični kontakt, zbog čega ga rangiraju na visoko treće mesto, odmah nakon sajtova i roditelja.

ZAKLJUČAK

Izbor zanimanja je jedna od najvažnijih odluka u životu svakog pojedinca. Ispunjen život, između ostalog, podrazumeva zadovoljstvo poslom kojim se baviš i uspeh u njemu. Za postizanje takvog cilja neophodna je dobra informisanost o izabranoj profesiji. Osim toga, treba uzeti u razmatranje i sopstvena interesovanja, sposobnosti, potrebe, očekivanja i motive. Realno je da niko nije sposoban za sve, ali su svi sposobni za nešto, pri čemu nešto, najčešće, podrazumeva veći broj zanimanja. Kod percipiranja sposobnosti, osobina ili potreba, čovek je, neretko, subjektivan, što može za posledicu imati pogrešan izbor koji sa sobom nosi veoma štetne posledice i po pojedinca i po društvo. Da bi se sprečio pogrešan izbor neophodno je dobro se informisati, koristiti više izvora, sistema komunikacije, čime se omogućava da izbor bude adekvatan. Zbog toga je značajno sagledati na koji način maturanti prilaze ovom problemu, kako se informišu.

Na osnovu sprovedenog istraživanja, možemo zaključiti da profesionalna orijentacija predstavlja temu o kojoj su Niški maturanti spremni da komuniciraju, gotovo, bez ikakvih inhibicija. Za dalje školovanje zainteresovan je veliki broj maturanata, u školama koje školuju učenike sa boljim uspehom ili učenike za neproizvodna zanimanja, dok je u Mašinskoj i Elektrotehničkoj školi taj procenat znatno niži. Pravo vreme za odlučivanje o budućoj profesiji je prvo polugodište četvrtog razreda srednje škole, što smatra i najveći broj

ispitanika, osim učenika Mašinske i Elektrotehničke škole koji smatraju da takvu odluku treba doneti u drugom polugodištu. Međutim, u tom periodu, još uvek, veliki broj maturanata, bez obzira na školu koju pohađaju, nije doneo konačnu odluku o budućoj profesiji, smatrajući, opet bez obzira na područje rada iz koga dolaze, da bi bolja informisanost mogla da im pomogne u tome. Kao sisteme komunikacije sa najvećim prioritetom, generalno, označavaju sajtove, drugove, roditelje, društvene mreže, a zatim štampane medije, radio i televiziju, lični kontakt, prezentacije, blog, trenutnu školu, telefon i na kraju sms. Interesantno je da učenici Muzičke škole nešto drugačije rangiraju sisteme komunikacije. Kod njih dominira interpersonalna, a zatim slede globalna, grupna, masovna i na kraju mobilna komunikacija. Maturanti gimnazija, Medicinske i Ekonomske škole najviše se informišu preko sredstava globalne, pa interpersonalne, zatim masovne, grupne i mobilne komunikacije. Identičan izbor prave i učenici Pravno - poslovne, Mašinske i Elektrotehničke škole, s tim što unutar tih kategorija komunikacija imaju drugačije prioritete.

Analiza pokazuje da niški maturanti, u svrhu informisanja o izboru buduće profesije, koriste savremene tehnologije, ali i da komunikacija sa roditeljima i vršnjacima ima veliki uticaj. Zbog toga, neophodno je permanentno informisanje svih ciljnih grupa. Ono se postiže dobro ažuriranim sajtovima fakulteta, na kojima se mogu pronaći sve potrebne informacije o studijskim programima, načinu studiranja, načinu upisa i sl. Takođe, neophodno je permanentno oglašavanje visokih škola i fakulteta u svim vrstama medija. Na taj način informacija je dostupna i roditeljima i maturantima. S druge strane, srednje škole, u saradnji sa visokim školama i fakultetima mogu da pružaju potrebne informacije tokom celog školovanja, a posebno intenzivno u završnoj godini putem različitih tribina, panela, štampanog propagandnog materijala, vršnjačke edukacije i dr. Treba uključiti i Nacionalnu službu za zapošljavanje, koja bi svojim podacima, takođe, obezbedila adekvatnu informisanost i time pomogla kod donošenja odluke o budućoj profesiji. Treba raditi sa učenicima na osnaživanju ličnog kontakta, koji će ojačati većom sigurnošću u sebe, svoje znanje, sposobnosti i mogućnosti, što pokazuje visoko rangiranje ovog sistema komunikacije kod učenika koji su polagali prijemni, odnosno maturanata Muzičke škole, a ne završni ispit kao kod maturanata svih ostalih škola.

Prava i pravovremena informacija je osnova svake uspešne komunikacije.

LITERATURA

Бањанин, К. М. (2003). *Динамика комуникације – интеркултурални пословни контекст*. Београд: Мегатренд универзитет примењених наука.

- Витковић, Б. (2010). Будућност индустријске комуникације. *СМ Časopis za upravljanje komuniciranjem*, 5(14), 161–164.
- Ђорђевић, Т. (1979). *Теорија информација*. Лjubљана: Партизанска књига.
- Јеленковић П. и Јеленковић Лj. (2012). *Односи с јавношћу у области заштите животне средине*. Београд: Чигоја штампа.
- Милетић, М. (2005). *Основе комуникологије*. Педагошки факултет у Јагодини: Универзитет у Крагујевцу.
- Просветни преглед, (2012). *Информатор за упис у средњу школу 2012/2013*, Београд: Службени гласник.
- Рањеловић, Н. и Јеленковић, П. (2012). Цртице српске историје права у контексту комуниколошких принципа. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, LXII (2012), 235–265.
- Татомировић, Т. (2008). Виртуелно комуницирање у будућности: употреба и злоупотреба. *СМ Časopis za upravljanje komuniciranjem*, 3(7), 103–113.
- Томић, З. (2003). *Комуникологија*. Београд: Чигоја штампа.

Predrag Jelenković, Ljiljana Jelenković

COMMUNICATION SYSTEMS AS AN AID FOR CHOOSING A PROFESSION: CASE STUDY – NIŠ

Summary

Choice of a profession is one of the most important decisions in the life of every individual. A person spends 2/3 of their life working and that is why it is very important that the profession is selected in accordance with their ability, personality traits, desires, aptitudes, and abilities. The choice made in this way provides increased productivity and efficiency in performing the future profession. A fulfilling life, among other things, means job satisfaction and success in what one does. To achieve this goal, it is necessary to be well informed about the chosen profession. The reality is that no one is capable of everything, but that everyone is capable of something, and that something usually involves a number of professions. When perceiving capabilities, characteristics, or needs, people are often subjective, and this can lead to a wrong choice with very harmful consequences both for the individual and for the society. To prevent the wrong choice, it is essential to be well informed and to use multiple sources of communication, which makes it possible to make an adequate choice. Therefore, it is important to consider how secondary school seniors approach this problem and how they obtain information.

Based on the assumption that the choice of a future profession of senior students is very important, the study of the choice of a profession was conducted in the first semester of the 2012/13 school year on a sample of 1,416 secondary school seniors, taking into account all educational profiles. The aim of this paper is to show the way communication is used to inform students about an important life decision such as the choice of a profession. Research has confirmed all initial assumptions but has also introduced several new ones.

Professional orientation is a subject that seniors are prepared to discuss with almost no inhibition. A number of secondary school seniors are interested in further education, especially in schools that educate more successful students or that prepare

students for non-manufacturing professions. The right time to decide on the future profession is the first half of the fourth year of secondary school, but in that period almost half of secondary school seniors have not yet made a final decision on their future profession, believing that better informedness could help them achieve that. Students consider the following communication systems as having the highest priority: websites, friends, parents, social networks, print media, radio and television, personal contact, presentations, blogs, current school, phone, and SMS.

The analysis shows that, in order to obtain information about a future profession, secondary school seniors use modern technology, but that communication with parents and peers also has a large impact. Therefore, it is necessary to constantly inform all target groups. In addition, students should be taught to foster personal contact, which they will develop through greater self-confidence and confidence in their knowledge, skills, and capabilities, as evidenced by the high ranking of this communication system among students who took an entrance exam instead of the final primary school exam (music school students).

Proper and timely information is the essence of every successful communication.